

De contagiosa epidemia, quae in Patavino agro, et tota fere Veneta ditione in boves irrepsit. Dissertatio habita in Patavino Lyceo ... Die IX Novembris MDCCXI / [Bernardino Ramazzini].

Contributors

Ramazzini, Bernardino, 1633-1714.

Publication/Creation

Padua : G.B. Conzatti, 1712.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/qd7dtkge>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

42904 / p

DE
CONTAGIOSA
EPIDEMIA,

Quæ in Patavino Agro, & tota ferè
Veneta Ditione in Boves irrepsit.

DISSERTATIO

HABITA IN PATAVINO LYCEO

A' BERNARDINO RAMAZZINI

Practicæ Medicinæ Professore Primario.

DIE IX. NOVEMBRIS MDCCXI.

SERENISSIMO VENETIARUM DUCI

JOANNI
CORNELIO
DICATA.

EDITIO SECUNDA.

Geo: Louyeu

PATAVII MDCCXII.

Ex Typogr. Jo: Baptistæ Conzatti.

Superioribus Annuentibus.

CONSTITUTIONAL EPIDEMIOLOGY

By J. H. KELLY, M.D., and
W. H. KELLY, M.D.

DISSEMINATION

BY THE
AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION

Published by the
AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION

CHICAGO, ILL.

1911

DUX SERENISSIME

Unquam sanè, paucas
hasce paginas Am-
plissimo Nomini Tuo, **SERENISSIME**
PRINCEPS, fuissèm ausus inscribere,

nisi credidissem, temerarium opus non
esse, si, quod in hac Constitutione,
bubulo generi adeò infesta, ac mortife-
ra, ab universo hujus Civitatis Me-
dicorum Collegio exegisti, privatus ali-
quis, ex eodem tamen ordine, idem præ-
staret, & quod sibi proprii ingenii te-
nuitas dictasset, **SERENITATI**
TUÆ spontè offerret. Nemo non novit,
quàm magna, & admiranda sit beni-
gnitas Tua, quæ **CORNELIÆ** Do-
mus propria est & gentilitia, sicut nemo
obsequia præstandi causa ad illam acce-
dat, quin summa voluptate, & am-
pli patrocinii spe cumulatus abeat. Dis-
sertationem hanc igitur meam, quam in
Patavino Lyceo de hac Boum clade, nu-
per habui, Typis tradere, & **SERE-**
NITATI TUÆ reverenter sistere non du-
bitavi. In illa præter remedia, quæ tum ad
curationem, tum ad præservationem, salubria
fore credidi, & quæ partim etiam profuisse
sum expertus, Methodum aliquam pro
illorum administratione proposui, ab acri ju-
di-

dicio , quo polles , ut spero non improbandam , si tamen *TIBI* in tam grandi rerum mole vacabit legere ; sed forsitan vacabit , quando non postrema cura *TIBI* est , *Boni* incolumitati , hoc est publicæ felicitati , prospicere . Quanti facerent *Veteres Agrorum* culturam , quæ sine *Boni* labore stare nequit , satis loquuntur prisca monumenta . *Primi Romanæ Urbis* Conditores , designatis aratro mœnibus , amplificandæ rei , conservandæque causa , cogitandum in primis duxerunt , de maritandis Ordinibus , ac de *Boni* aratore . Sic illorum *Nepotes* , agricolationis adeò studiosos fuisse legimus , ut post debellatos hostes , post actos triumphos , à Curia ad Agros colendos secederent , ubi eadem diligentia arva disponebant , qua *Castra* , gaudente *Terra* laureato Vomere , ac triumphali Aratore . Postquam autem res *Romana* ad summam potentiam devenit , & in cultu esse cœpit *Ars regnandi* , *Consules* , & *Imperatores* , ex *Arationis* , &

rei frumentariæ procuratione ad frequentissi-
mam Urbem alendam sibi, communes
plausus, & Nominis immortalitatem ca-
ptarunt, uti apud rei nummariæ studio-
sos videre est in C. Marii C. T. num-
mo, in quo Boves juncti, atq; in argenteis,
ac æneis Vespasiani jam Imperatoris, Cos.
VIII. in quibus juncti Boves spectantur.
Non minus autem FERENITATI
TUÆ, & Gloriosissimæ VENETÆ
REIPUBLICÆ, Romanæ Vir-
tutis soboli, annonæ studium cordi esse,
quàm olim priscis Romanis, palam faciunt
tot edicta, ac tot Clarissimi Viri delecti
ad coercendam feritatem, atque insolentiam
hujusce morbi, qui nullam Bobus securi-
tatem, neque sub ipsis Urbium mœnibus nec
intra, vult pacisci, imò illos in ipso Ci-
vium conspectu jugulat. Tam miserandi
excidii Spectatrix quidem esse nequit Vrbs
Adriæ Regina (ut enim Mundo singu-
laris esset Pomœria habere non debuit,
nec ut aliæ Civitates præfixos magnitudi-
nis terminos) hæc omnia tamen intelligit,
do-

doletque tam graviter Continentem affligi,
unde tanquam à penu uberrimo depromit,
quæ Mensas opimas atque bilares faciunt,
sed fudit, speratque cura ac sollicitudine
Tua, PRINCEPS SERENISSI-
ME, voracem hanc flammam extinctam
iri, & pristinam felicitatem redituram.
Sic TE diù, & plurimùm sospitet Sum-
mus temporum, bonorumque omnium
Dispensator, nec TE ex hac mortali
Vita revocet, nisi post longam annorum
seriem, publicis rebus in summa pro-
speritate relictis.

SERENITATIS TUÆ

Dabam Patavii Die 12. Decemb. 1711.

Humillimus, Observantissimus, &
Addictissimus Servus, & Cultor
Bernardinus Ramazzini.

МЕТРИКА

SI veri speciem præfert quod vulgò dici consuevit, & apud Sapientes quoque receptum, Consuetudinem vim quandam legis obtinere, ut, qui illam violarit, si non plecti, laudari tamen haud quaquam mereatur, qualem mihi legem ipsemet imposuerim, modò quamvis serò nimis agnosco. Etenim cum annus iste secundi Sexennii, ex quo in hoc celeberrimo Lyceo Practicam Medicinam profiteor, sit complementum, ac quotannis in solenni Studiorum Instauratione, ut diù feriatam Iuventutem ad Studia capeßenda allicerem, Oratione aliqua proludere consueverim, nunc mihi jam effoetis corporis atque animi viribus, quando ætas prædatrix omnia secum aufert, magnum onus incumbere video, si consuetudini meæ nondum interruptæ obsecundare velim, ac vestram expectationem non omninò fallere. Audendum tamen ratus, in unum coactis,
qui

qui supersunt spiritibus , ita me compara-
 veram , ut quod antea præstiteram , hoc
 anno quoque pro viribus præstarem . Post
 aliquot igitur meditationes, argumentum non
 incuriosum , ut reor , nactus fueram , cir-
 ca quod ingenii mei vires exercebam , cum
 præsens hæc autumnalis Constitutio præter
 modum insolens , atque ominosa , Opus
 quod moliebar , & ad umbilicum penè dedu-
 xeram , mihi è manibus excussit , & aliud
 argumentum à Medicis amœnitatibus longè
 diversum suscipere coegit , vestra tamen
 attentione A. O. non indignum . Nemo non
 novit , quàm inopinatè , quàm violenter
 Bubulum genus dira Contagio pervaserit
 flammæ ad instar , quæ ope nulla humana
 consopiri , ne dum restingui potuerit . Hæc
 primùm quidem in Vicentino Agro subobscu-
 rè observari cœpit , mox in Patavinum
 transgressa , apertè se prodidit , ac longè
 latèque effusa , usque ad ipsa Urbis Pomæ-
 ria , tam magnam ac horrendam Boum
 stragem edidit , ut tum Rura , tum Civi-
 tatem mœrore , ac metu complerit . Mœret
 rusticana Plebs , imò stupet attonita , dum
 ampla Bovilia vacua , ac deserta intuetur ,
 dum quotidie ferè Tumulos adspicit , in qui-
 bus sepulta sunt Fortunæ suæ pignora , pro-
 priis natis forsan etiam cariora , dum Bobus

ex-

extinctis, Equos ad Frumenti sationem parum aptos cogitur sufficere.

Quid labor, aut benefacta juvant, quid vomere terras

Invertisse graves?

Sic miserandam Agricolarum sortem deflare libet cum Poetarum Principe, qui tertio Georgicorum huic non abfimilem Boum cladem carmine descripsit. Mœrorem dissimulare nequeunt Cives, & Nobiles Viri, dum Prædia sua, & Villas, præcipuo ornatu, & patrimonio orbatas intelligunt, atque etiam vident. Tristatur, ac dolet Plebs urbana, dum Annonæ, rerumque omnium, quæ ad victum spectant, charitatem brevi secuturam prænoscit. Nemo est igitur, quæcumque sit ejus conditio, qui damnum aliquod non sentiat, & graviora quoque non timeat. De hac igitur tam portentosa Boum clade hodierna hac mea Dissertatione, seu potius prælectione, quam hoc Anno ad tractatum de Febribus, ac præsertim de Febre maligna ac pestilenti, sum habiturus, verba facere constitui, huius morbi Indolem, causas pervestigando, & quibus remediis illi obviam sit eundum.

Nec obtrudat quisquam, in hoc tam celebri Lyceo, ab hac Exedra, quæ ordinis sui primatum obtinet, indecorum esse pro

Hip-

Hippocratica doctrina M. Varronis , Palladii , Columellæ , Vegetii , aliorumq; Veterinariae Artis Scriptorum documenta tradere , regeram enim ego , magnum Hippocratem , cui nullius rei scientia vilis habita est , non puidisse de Boum morbis verba facere , in Libro enim de Articulis , rationem adfert , cur Bubus tam facile contingant femorum luxationes ; Præterea si Congruentia , quæ omnibus in rebus momentum habet non leve , hic quoque suam meretur animadversionem , tractatio de hac Boum Epidemia nostri muneris est , Illustrissimi , & Spectatissimi Professores , Vobis quæso succurrat , quonam in loco nos simus , & professorium munus exerceamus ? Nonne in Lyceo , cui à Maioribus nostris Bovis nomen est inditum ? neque inauspicatò , quando Bos iste suis mugitibus , hoc est Doctrinæ robore totum literatum Orbem implevit , ut nulla pars sit tam longè dissita , quæ ad illius celebritatem non reboet , ac ubi non colatur magis illius nomen , quàm olim Serapis in Ægypto . Si ergo sub signo Bovis militamus , si Bos iste nos pascit , quis erit tam vecors , seu tam malignæ Indolis , qui indecorum putet provinciam hanc suscipere , quam detrectare velle impium , & nefas esset ; eoque magis , quò ab Excellentissimo

Ma-

Magistratū , qui sanitatis tutelæ Venetiis præsidet , ac proptremò ab ipso SERENISSIMO PRINCIPE demandatum est celeberrimo huius Civitatis Medicorum Collegio , ferè exquirere , quænam sit huius morbi conditio , quæ causa , & quibus præfidiis ferocienti in dies malo possit occurrì .

Affectiōis genus , quod Bubulo generi bellum ad internecionem usque videtur indixisse , ex frigore , rigore , horripilatione , mox ex calore acri , & vehementi per universum Corpus diffuso cum pulsus frequentia , febrem esse satis liquet , malignam verò , exitialem , pestilentialem etiam , si mavis , esse apertè testantur , quæ illam comitantur symptomata ; qualia sunt , magna anxietas , & gravis anhelitus , etiam cum stertore , & in principio febris , stupor & species quædam veterni , continuus ex ore , & naribus graveolentis materiæ descensus , fætidissima alvi proluvies , interdum etiam cruenta , anorexia , & abolita penitus ruminatio , pustulæ quinta vel sexta die per totum corpus erumpentes , ac tubercula , variolarum speciem referentia , communis tandem omnium eodem modo circa quintam , & septimam interritus , cum Boves paucissimi evadant , iique forte potius quadam , quàm remedium dynami . Hæc quidem ex
se

se patent , quid verò intus patiantur miserandi Boves , cum jacent anxii , ac stertentes , ac dum stant immoti , capite usque ad terram demissio , conjectare quidem possumus , sed ex mutis animantibus , quæ per nutus nihil significare possunt , nil certi rescire possumus , quod forsan in causa est , ut difficilior sit curatio . Causam igitur huiusce malignæ febris pro viribus perscrutemur .

Omni-
bus epidemiis , si à sporadicis affectibus differre debent , id peculiare inest , quòd communem causam habeant , sive ab Aeris vitio , sive à corruptis alimentis , aut ab aliduo contagioso fomite prognata fuerit , qui ab uno corpore in aliud transmigret , illique eandem labem communicet . Dissimulare quidem non licet , tempestatum huiusce anni non adeò legitimam fuisse tempe-
riem , juxta illarum naturam , Æstatis præsertim , quæ Veris speciem præferre visa est non admodum latrante Syrio , nec Cicadis arbusta rumpentibus . Annus tamen in universum non insalubris fuit , neque multum in quæstu Medicis , ac Pharmacopolis ; nec solùm in hac Civitate sed in aliis quoque , & in transpadana regione , ut per litteras accipi , ut parum verax visus fuerit Hipocrates , quòd *cum æstas veri similis est autumnales morbos expectare oporteat* . Nulla in aere à Meteo-

releschis portenta visa sunt, nulla in herbis,
& frugibus apparuere rubiginis signa, quem-
admodum Anno elapso, quo carbunculari
morbo laborarunt fruges, nec tamen noxam
ullam persensere Armenta, & Pecudes; in
fructibus tum Æstivis, tum Autumnalibus,
qui omnes ferotini fuere, nullæ deprehen-
sæ sunt notæ, quas nebularum vredo inusse-
rit.

Coelum equidem non consului, ut vi-
derem, num ex aliquo maligno astrorum
influxu, pestilentiae bubuli gregis causam
divinare liceret, ut ex Saturni cum Marte
syzigia, in Tauri signo; quemadmodum
olim Marsilius Ficinus, in Consilio quodam
Thusco Sermone edito ut ab omnibus in-
telligeretur, Pestis quæ Anno 1478. totam E-
truriam, ac precipuè Florentiam, depopulata
est, causam retulit in conjunctione Martis cum
Saturno in signo humano (quasi Asterismorum
in hæc inferiora virtus ab inditis nomini-
bus esset petenda, ut si fortè hujusmodi
conjunctio observaretur in signo Arietis,
aut Piscium, posset aliquis ovilli generis,
aut marini populi excidium prædicere) Sed
postquam, cum Juvenis essem, Pici Mi-
randulani libros adversus Astrologos le-
gi, Judiciariam à studiis meis valere jussi.
Aerem itaque, & pascua ab hoc crimine,
B quòd

quòd hujus morbi in causa fuerint , absolvere fas erit . Quis enim unquam sibi persuadeat , campos , & prata , talem ab Aere humorem combibisse , qui solis Bobus tam diurum esset venenum , cœteris verò animantibus , quæ easdem herbas pascere , esset omninò innoxius ? Aliam igitur causam comminisci oportebit , quam nonnisi à contagioso fomite licebit deducere , cujus rei non simplices conjecturas , sed argumentum habemus apodicticum .

Jam satis constat , & in acta publica relatum , ex Boum turmis , quos è Dalmatia & conterminis regionibus , mercatores in hæc loca solent adducere , Bovem unum à cœteris secesisse , qui à Bubulco repertus , & perductus in latifundium Illustrissimi , & Reverendissimi Comitum Trojani Borromæi , Canonici Patavini , pro hospitio , eadem labe qua erat infectus , hospites suos foedavit , illo enim paucos post dies mortuo , paulatim eodem morbi genere omnes miserè perire , uno tantum superstite , cui in collo factum fuerat setaceum . Casus iste totam viciniam perterrefecit , sed nulla juvit diligentia , ut domus suas , & causas à flamma nimis vicina præservarent . Ist hæc itaque contagio paulatim serpens , totam Patavini agri amplitudinem brevi pervasit ,
quin

quin postremò Padum transgressa , Æmilix
Populis, idem minatur excidium.

Quoniam autem morbosei feminii ea est
indoles , ut facile sobolescat , & in immen-
sum se propaget , si in subiectum pro-
prium , & mumiatum , ut vocant , inci-
dat , cujus rei amplissimum specimen ha-
bemus in lue gallica , quæ ex Indiis occi-
dentalibus , a paucis navigantibus ad nos
delata , Italiam primò , mox universam Eu-
ropam , foedissima , & ineluibili labe citissi-
mè inquinavit ; Non est quòd miremur , si
per aporias , & effluvia , quæ ad modum at-
mosphæræ expirant à Bobus Ægris , ab ex-
tinctis , à Stabulis , à Pascuis , quæ ipsimet
Boves pascendo infecerint , promptius autem
& facilius ab ipsis Bubsequis , & illorum vesti-
bus , (pesti enim volupe est , in lana molli-
ter cubare) non est inquam , quòd miremur ,
si hæc contagio tam longè latèque se se effu-
derit . Ubi igitur hæc Aura venenata subti-
lissima Bovem aliquem antea sanum afflarit ,
spiritibus vitalibus , & seroso latici se conso-
cians , dum in Orbem agitur , naturalem san-
guinis consistentiam lædit , & viscerum fer-
menta corrumpit ; quare naturales viscerum
functiones paulatim vitiari , & debitas ex-
cretiones coerceri necessum est , quod pau-
latim fieri fas est credere , non enim subi-

tò ac Bos aliquis venenum istud hauserit ,
 vel quoquomodo illud suscepit , non illi-
 cò inquam , virulentiam persentit ; ut qui à
 cane rabido commorsi fuerint , ad longum
 tempus sibi sani videntur , at postea ex im-
 provisò , ad aquæ conspectum palam faciunt ,
 quàm dirum venenum intus gestarent . Na-
 turalem sanguinis consistentiam ab hoc con-
 tagioso fomite lædi paulò ante diximus , sup-
 pono etenim , imò pro certo habeo venenum
 istud esse de illorum genere , quæ sangui-
 nem potius figant , & coagulent , quàm dis-
 solvant ; id primùm attestantur symptomata ,
 quæ febrem comitantur , nempè anxietas ,
 gravis anhelitus , stertor , & stupiditas , ocu-
 laris quoque inspectio , dum à Laniis Boves
 extincti dissecantur , qui licet adhuc calen-
 tes parum aut nihil sanguinis effundunt . Bos
 præterea piger ac tardus ex sua natura est ,
 & Carnes habet duras , & graves ad stateram ,
 ut ait Hippocrates , data nimirum paritate
 molis ad carnes cœterorum Animalium , id-
 circò illius sanguinem talem esse oportet .
 Taurinum sanguinem inter venena recensuit
 lib. 6. Dioscorides eò quòd epotus ad coagula-
 cap. 25. tionem in stomacho sit facilis , Prænotius au-
 tem propter flatulentiam ; Themistoclem
 sanguine taurino calido epoto sibi mortem
 conscivisse , ex Plutarcho , in ejusdem vita
 ha-

habemus. Mirum itaque non est si venenatus hic fomes, in huius animantis genere sanguinem ex sua natura trassum coagularit. Hanc cruoris concretionem in malignis febribus observarunt Scriptores, uti Petrus Salius, qui refert in quadam ex maligna febre extincta repertum fuisse in Arteria magna sanguinem ita concretum, *ut præbenso illius sanguinis altero principio, totus sanguis coalescens, ita integer eductus fuerit, perinde ac gladius è vagina extrahi solet.* Idem quoque aliquando in pestilentiis accidere testatur Richardus Lover in tractatu de corde: Nisi autem talis esset in hac Epidemia sanguinis conditio, non protraheretur ad tot dies febris; ubi enim sanguis est nimis dissolutus, & vis deleteria humorum corruptioni prævalet, febrilis calor est adeò mitis, ut ægri interdum se febrire non putent, sed citissimè intra unam vel alteram diem occumbant. Postquam igitur fermentificus, & pestifer hic fomes per venas, & arterias tanquam per cuniculos totum corpus peragravit, tunc tanquam hostis ex insidiis erumpens feritatem suam patefacit, febrem malignam excitando, quæ intra quintam, aut septimam, lanienam suam absolvit, indiscriminatim Boves aratores, Tauros, Vaccas, Juvencos, Vitulos jugulando.

*De febre
pestil. &
syncop.
card. c. 4.*

Cap. 2.

Hujus autem Pestis primam originem, num Bos ille peregrinus eam aliunde suscepit, vel in ipso primum genita fuerit, exquirere ad rem nostram parum refert. Necesse est enim quemadmodum in libro de Contagione tradit Fracastorius, ac pariter Joseph Aromaticarius, in libro de rabie contagiosa, quod ad aliquod Animal tandem sit deveniendum, in quo productum fuerit morbosum seminium. Extra enim controversiam est non solum in Brutis, sed etiam hominibus per varios corruptionis gradus, generari posse venena, ac talis naturæ humores, qui ad alia corpora symbolica, & analogia facile transeant: sic qui tabe pulmonari laborant, consanguineos suos facile inficiunt, si cum illis consuetudinem habeant; Lippitudinem contagiosam esse vetus est observatio.

Dum spectant oculi laesos leduntur & ipsi,

Multaq; corporibus transitione nocent.

In Boum cadaveribus, quotquot Lanionum secespitæ subjecta fuere coram Excellentissimis Anatomes Professoribus D. Molinetto, & Viscardo, id singulare in omnibus repertum est; in Omaso nempe, corpus quoddam durum, & compactum, ventriculi parietibus fortiter adhærens, magnæ molis, & intolerandæ graveolentiæ; in aliis verò partibus repertæ sunt hydathides, in cerebro, pulmo-

monibus , sicuti etiam ingentes vesicæ solo flatu plenæ , quæ dissectæ diram Mephitim exhalarent , ulcera in radice linguæ , & ad illius latera vesiculæ sero plenæ . Illud verò corpus durum , & compactum ad instar calcis , quod in Omaso observatur , primùm productum esse contagiosi miasmatis , pro certo habeo , dum tacitè sævitiem suam exercens sthomachicum fermentum labefactat , & corrumpit ; non enim est credibile post febrem excitatam conflare hoc corpus intra paucos dies , dum Boves ubi primùm febrile coeperint , quodcumque alimentum averfantur , nec quidquam , nisi liquidum per os infundi potest : cœtera verò , quæ memoravimus , malignæ febris producta esse , facile crediderim , sed omnium Phœnomenorum exactam rationem adferre velle non patitur unius horæ ambitus ; ampla enim materia suppeteret ad integrum tractatum conscribendum .

Verùm ne amplius vos morer , A. O. ad ea properabo , quæ supersunt dicenda , conjectando nempè , quem finem habitura sit hæc contagio , & num aliquid gravius portendat , ac quod magis refert , quid agendum . Quoad primum in hac Epidemia , idem quod in cœteris evenire solet , secuturum existimo , nimirum quòd post tot tentamina ,

tot experimenta, ac præfertim post^a observa-
tam methodum, quam morborum Medicatrix
Natura servat in iis Bobus sanandis, quos
maligna febris non sustulerit, felicior cura-
tio possit institui, ac forsan hujus veneni ve-
rum, & specificum remedium reperiri, quo
malignum istud miasma penitus extirpari pos-
sit. Levamen quoque aliquod expectare li-
cet ab adventante Hyeme, ac à ventis aqui-
lonaribus, qui tanquam Aeris scopæ austra-
les flatus pessimæ semper indolis procul abi-
gant, quales venti per totum Octobris Men-
sem dominatum obtinuere. Memoratu di-
gnum est, quod de ventorum potestate su-
pra humana corpora refert Vitruvius. *In*
Li. 1. cap.
6. de Ar-
chit. *Insula Lesbo (inquit ille) Oppidum Mitylene*
magnificenter est edificatum, & eleganter, sed
positum non prudenter. In qua Ciuitate Auster
cum flat, homines agrotant, quando Corus tussunt,
cum Septentrio, omnes in salubritatem re-
stituuntur. Quantum sæviverit Pestis Octobris
menfe, Austro, & Euronoto flantibus, sa-
tis vulgatum est, cum plures dies adeò nefasti
fuerint, ut neque quotidianis hecatombis,
interdum etiam geminatis, furialis hæc, &
execranda febris mitior fieri, nedam pla-
cari potuerit. Scio equidem, calori, &
frigori morbos pestiferos non admodum au-
cultare, cum aliàs fuerit observatum, in sum-
mo

mo æstu, & summo frigore pariter sæviisse hominum pestem; attamen cum feralis hic morbus, qui celeris est motus, ortum habuerit æstivo tempore, incrementum, atque etiam suum acmen autumnali, sperare licet, quod hyemali tempore finem & sui desitionem, ope divina sit habiturus.

Num autem hic Epidemicus Bovini populi morbus longum in tempus perseverans, humanis corporibus labem aliquam affricare valeat, ut nonnulli suspicantur, non alienum est disquirere. Si in morbis malignis, qui ratiocinia nostra persæpè eluduunt, quidquam ponderis habent rationum momenta, sperare licet homines intactos, & illæsos relicturum esse; etenim si trium mensium spatio lues ista alia Ruminantia, & Cornigera non attigit, quamvis inter ea magnus sit symbolismus, nec Equos, fues, ac alias Sylvestres feras hætenus quidquam læsit, non apparet ratio, cur homines, qui ab istis Animantibus tam longè distant, debeat afficere.

Non sum nescius inter futuræ pestilentiae signa, quæ plurima sunt, recenseri solere non Boum solumodò, sed aliorum quoque animantium stragem, qualis ea fuit, quæ Ægynam insulam depopulata est, de qua Ovidius.

7. Met. *Strage Canum primò , Volucrumq; Aviumq;
Boumque.*

Deca. 3. *ac ea , quam memorat Livius , quæ in Sici-*
L. 5. c. 20. *lia Romanum exercitum , & Chartaginen-*

Vim primi sensere Canes , mox nubibus atris
Lib. 14. *Fluxit deficiens penna labente , Volucris.*

Cui aliam non abfimilem refert Dionysius Halicarnasæus , quæ primò Equorum , Boumq; armenta invasit , mox pecudes , & alia quadru-
Lib. 9. *pedia aggressa est , deinde Pastores , & Colonos attigit , & totum Romanum agrum pervagata , Urbem invasit .* Ast illorum temporum pestilentiae non in solis Bobus , sed in omnibus animantibus , ut ipsis etiam Maris Piscibus non parceret , (qualis ea fuit , quam Lucretius carmine descripsit ,) sævitiem suam exercere , ut quæ ab Aeris vitio ortum duxissent ; de quo non habemus quòd suspicemur ; in solis enim Bobus , & facilius in iis , qui habitiores , & pinguiores essent , quàm in gracilibus , hæc lues alimementum invenit , quo rabiem suam pasceret . Magna tamen cautione utendum est in tumultandis cadaveribus , terra altè defossa , quemadmodum publica edicta præscribunt ; si quid enim timendum , præcipuè à nimia cadaverum copia , ex quibus minus aptè humatis , ac postea putrefactis , redeunte Vere , pravi
ha-

halitus Aerem inquinare possint. Bonum autem esset, in loco inculto, seu in pratis, quæ arationi non sunt subjecta, cadavera humare. Ubi enim de morbo contagioso agitur, nunquam satis cavemus, dum cavemus. Quoniam autem, solutis in liquamen Cadaveribus, necesse erit terram subsidere censerem, bonum esse, novam terram superingerere, in illam coniiciendo graminis, aliarumque herbarum semina. Refert Petrus Forestus Delphis apud Batavos Peste jam sopita, & cœmeterio Templi vetusti, cadaveribus oppleto habitam consultationem inter medicos, num Calce, aut Lapidibus illud cœmeterium esset obruendum, ac decretum fuisse ut multa terra superinduceretur atque in eam varia herbarum semina conicerentur, *ut crescente gramine, & clausis spiraculis lues minus denuò sup-
pulularet.*

*Lib. 6.
obser. 25
in schol.*

Silentio tamen præterire non licet, observatam aliquando pestem in solis Bobus, ac postea secutam hominum pestilentiam; interdum etiam hominum Pestem in Boves terminasse. Primum exemplum habemus ex Livio, qui scribit pestem magnam in Boves ingruisse, sequenti anno ad homines vertisse. Secundum verò apud Ripamontium Chronistam Mediolanensem, qui in Libro de

*Decad.
5. Lib. I.
cap. 21.*

*Lib. 1.
c. 12.*

de Peste, quæ anno trigesimo exacti nuper
seculi cispadanam, & transpadanam re-
gionem pessimè mulctavit, pestilentiae ho-
minum, pestem Boum subsecutam refert. Hi-
sce tamen duobus monumentis totidem ha-
bemus, quæ opponamus nec longè peten-
da. Primum à celeberrimo Fracastorio, qui
in Opere doctissimo de Contagione scriptum
reliquit, Anno decimoquarto supra sesqui-
millesimum diram pestem in solos Boves ir-
repisse, quæ in tractu Forojulienfi primùm
nata, exinde usque ad Euganeos, postmo-
dum in Veronensem agrum, aliasq; Venetæ
Ditionis regiones delata, magnam Boum
cladem ediderit eodem fermè modo, ac iisdem
symptomatibus, ut hæc nostra illius soboles vi-
deatur. Alterum monumentum suggerunt no-
bis libri manuscripti Artis Lanionum, quibus
non est deneganda fides, quales libri in hac Ci-
vitate asservantur, in quibus ad posterorum
memoriam ab Antonio Faccio scriptum legi-
tur, Anno nonagesimo nono ejusdem seculi,
quo vixit Fracastorius, adeò gravem in Bo-
ves pestem grassatam, ut publicis Augu-
stissimi Senatus Veneti Edictis vetitum fue-
rit, ne Caro Bubula, Caseus recens, Bu-
tyrum, Lac sub capitali poena in hac Civi-
tate divendi possent, sed solis carnibus Ver-
vecinis vesci liceret; attamen iis annis ni-
hil sinistri, præter rei familiaris damnum
ho-

hominibus obtigisse ; certo scimus ; habemus igitur unde spes nostras alamus .

Utrum autem , grassante hac Epidemia , carnis bubulæ sanæ creditæ adeò tutus sit usus , ut noxam ullam humanis corporibus non possit inferre , abs re non erit disquire-re . Res equidem suspicione non vacat ; etenim , etiamsi Bos antequam ad lanienam ducatur , fuerit observatus vegetus , atque hilaris , ac postea in illo jugulato , & ex-coriato , nullæ in visceribus deprehendantur corruptionis notæ , quæ in cœteris , qui ex hoc morbo intereunt , deprehenduntur , attamen certi non sumus , quòd Bos ille contagiosum fomitem non gestaret , quod aliis etiam communicare posset ; credibile est enim , paucos apud nos esse Boves , qui afflatum hunc malignum non persenserint , licet sani degant , morbosi enim seminii ea est subdola malitia , ut hominum iudicia non rarò fallat ; persæpè enim evenit , ut qui illud in se continet , & secum circumfert , læsionem nullam sentiat , nec forsitan sensurus sit , in alium tamen ejusdem speciei possit facilè transferre . Hujus rei exemplum habemus in gallico morbo ; non rarò enim contingit , ut aliquis à muliere infecta luem suscipiat , nec quidquam sentiat , & Uxori postea eam communicet , sic ut illa paucos post

post Dies gonorrhœa , vel bubone corripiatur ; ex quo fit , quòd non leves rixæ , & jurgia inter coniuges oriantur , & Uxor pudicitie suæ conscia virum maledictis incessat quòd ab illo tam foeda labe inquinata fuerit , ille autem , qui se perfectè sanum agnoscit nec quidquam de infectione suspi-
 catur , de coniugis fide non parum dubitet.

*Quæst.
 med. leg.
 lib. 3. cit.
 3. qu. 6.*

*De morb.
 Gal. Cam.
 Elis. qu.
 60. n. 12.*

Qua de re legendus Paulus Zachias , Mercurialis , Gaspar à Rejes . Circa esum carnis bubulæ memoratu dignum est quod refert Theodoricus Skenkius in Hist. humor. gen. cap. 2. his verbis olim decertatum Venetiis , & Patavii inter Lanios , & incolas , quòd illi ex Hungaria Boves advectos , emptos & mactatos in Macello venditassent , quos tamen Cives lue quadam infectos fuisse noverant , cum fluxu alui cruento tentati plurimi periissent , translato nimirum ab uno ad alterum contagio . Hac de re consulti Medici Patavini , in ea fuere sententia , Carnes huiusmodi esui adbibitas innoxias esse , eò quòd esset contagium particulare , & specificum , ac omnis malitia fuisset emendata ac discussa à prævia agitatione gymnastica , antequam Boves mactentur . Contrariam opinionem sustinuisse Medicos Venetos tradit Christophorus Fridericus Garammannus in Opere suo eruditissimo de Mortuorum miraculis , eò quia carnes huiusmodi , essent

con-

contagiosæ , & cadaverosæ . Fabius Paulinus Medicus Utinensis controversiam hanc ^{Prel.} ^{Marin.} dirimere aggressus est , suam enim sententiam dixit , nimirum si necessitas urgeat *incubum carnes vocare , sale aut aceto prius probe esse macerandas , visceraque cum aliis intertaneis esse abiicienda , cum in iis causæ morbificæ focus & Nidus existat* , qualis cautio num sufficiat , & omnem dubitationem tollat , liberum cuique esto iudicium .

Quid ergo agendum in tam exitiali morbo , qui bubuli generis extinctionem videtur interminari ? In id unum incumbendum esse , persuasum habeo , ut per universalia alexipharmaca (quando particulare , & specificum huius Veneni remedium non habemus) miasma istud pestiferum extinguatur , aut saltem enervetur , ut natura roborata , illud ad cutis ambitum ableget , atque extrudat , quando per ulcera , pustulas , & tubercula in iis Bobus , qui evasere , spontè excitata ipsamet natura , nobis indigavit , qua via sit incedendum . Crediderim itaque in curatione huius malignæ febris , ea Methodo procedendum , quæ à bonis Medicis servatur in curandâ variolosa puerorum febre , distinguendo tempus ebullitionis à tempore expulsionis ; tempore nimirum ebullitionis erit cautè utendum reme-

mediis calidioribus , nè intendatur calor febrilis , & plus æquo effervescat massa sanguinea , cui facilè succedit perturbata coctio , quam Natura rectrix intendit , qua in re non leviter peccatum esse censeo , cum hujus febris initio ad calidiora cardiaca ventum fuerit , & præcipuè ad vina meraciora cum multa theriaca ; quare præposterum remediorum usum , stragem longè majorem edidisse censeo , quàm febrem ipsam . Non desunt Medicæ Praxis docti Scriptores , qui in variolosis constitutionibus in principio febris præcipitantibus utendum esse volunt . Dum hæc sub proelo essent , apud amicum ea legi quæ Illustrissimus , D. Joannes Maria Lancisius Clementis XI. P. O. M. Archiater meritissimus , ac Intimus Cubicularius perdoctè , & eruditè , ut solet in omnibus , de hoc morbo consultus , scripsit ; nam inter varia monita , hoc habet , quòd cardiacis acida sint maritanda . In Febris itaque principio moderatè agendum per alexipharmaca , in progressu verò morbi , & despumationis , & expulsionis signis liberalius Bezoardicis utendum .

Ut autem ad remediorum materiam descendamus , quando id unum est , quod expetitur , & à nobis exigitur , nequaquam verò nuda verba . Quoad præsidia externa ,
 fan-

sanguinis missio visa est improsperè cessisse, idcirco cœpta est omitti ; nihil tamen sævitiae suæ remisit morbus ; imò truculentior factus est . Equidem in omnibus Epidemiis suspecta est Phlebotomia , sicuti purgatio , unde Celsus : *Sanguinem non facile mittere , album non facile ducere ;* in febre tamen variolosa passim mittitur sanguis , in pueris bimis , aut trimis per cucurbitulas scarificatas , & quibusdam in locis etiam per venam sectam , in principio tamen febris . In hac itaque Boum febre , non salubrem tantum , sed necessariam fore venæ sectionem crediderim , ad sarcinam minuendam : ut mitior fiat ebullitio totius massæ sanguineæ , & per sua vasa circulatio . Cum enim , ut diximus , Bovis cruor ex sua natura sit valdè crassus , & ad facilem concretionem pronus , atque venenum istud de illorum sit genere , quæ massam sanguineam coagulandi vim habent , quo precor i remedio laboranti Bovi , & anhelanti ob sanguinis concretionis in vasis sanguifluis , in pulmone , in Corde , quam per ipsam sanguinis missionem promptius , & facilius poterit succurri ? Animadversione dignum est , quòd lues ista , Boves robustos , & valdè obesos facilius corripiat , macilentos verò , qui vix ossibus hæreant , prætergrediatur ; propterea in hac febre , quæ non absimilis est iis , quas appellant inflammatorias

Lib. 2.
cap. 7.

(qua-

(quales sunt , quæ in pleuritide , peripneumonia , angina observantur) sanguinem in fervorem actum , & alioquin ad coagulationem aptum , detrahare , salutare consilium erit . Clamitet autem ad ravim usq; contra hanc operationem , quisquis velit ; non enim video (si tamen per analogismum in curanda hac febre licet procedere , ut in curatione febris pestilentis , quæ homines corripit) ego , inquam , non video , cur miseranda hæc Animalia , dum febriunt , & oculis lacrymantibus , opem aliquam quodammodo implorant , h. magno remedio debeant destitui , morbi enim magnitudo , plethorica dispositio , ob passim hoc Anno solito uberiora , phlebotomiam manifestè exposcunt , in principio tamen febris , dum vires validæ permittunt , quam doctiores Medici in febre pestilenti , uti Sener-tus , Septalius , Antonius Ponce Sancta Crux , Fracastorius , & alij gravissimi Scriptores admittunt . Certè vires horum animalium , in ipso etiam vigore morbi satis validas esse observavi , è stabulis enim educti , & per campos circumducti experiundi causa , num herbam aliquam velint pascere , robustè incedunt , & suæ libertati relictî , ad stabula promptè recurrunt . Circa porrò venarum delectum , non adeò laborandum ; ubi enim ad vasorum plenitudinem tollendam mittitur sanguis , pa-
rum

rum refert, an ab hac, vel illa vena mittatur.

Inustiones quoque lato ferro candenti faciendæ in collo utrinque, sublata enim eschara, apparebunt ulcera, quæ vesicantium loco esse poterunt; aures quoq; rotundo ferro perforandæ, indita postea radice hellebori, ut Veterinarij Scriptores suadent; similiter sub mento perforanda palearia, injecto postea funiculo, quem setaceum vocant, indiget enim Natura aliquo emissario, per quod venenum istud exanthlet; nulli enim comperti sunt evasisse Boves, nisi per pustulas in cute excitatas, multum crassæ, ac foetidæ materiæ fundentes, nec Bovem ullum, qui sic purgatus fuerit, recidivam passum fuisse adhuc accepi; nam ex Hippocratis oraculo in sexto Epidemiorum; *Quidquid suppuratur non revertitur; ipsa enim maturatio, & judicatio simul, & abscessus*. Observatione dignum est, quod refert laudatus Fracastorius, ait enim, eos Boves, quibus labes à faucibus ad armos descendebat, & inde ad pedes, sanatos fuisse, quibus autem hac permutatio non fiebat, ut plurimum interiisse. Linguam, & palatum, aceto, & Sale colluere sæpius oportebit; frictiones pluries in die faciendæ ad faciliorem perspirationem obtinendum, ac ut cutis paratior sit ad recipienda rejectamenta nervorum & arteria-

Sect. 3.

*Lib. 1.
cap. 12.*

rum in glandulas . Cum perſæpè in faucibus generentur tumores & cruſtæ , uti fit in variolis , ut nihil per os poſſit infundi , compertum eſt baculum ſalignum viridem Butyro inunctum , longitudinis ulnæ , & amplius per os inditum , valdè contuliſſe ad impedimentum illud tollendum .

Quoad præſidia interna , hæc è triplici regno erunt petenda . E' vegetabili plantas multas habemus cardiacas , quarum magna eſt ſupellex ; Decoction itaque in aqua fieri poterit ex foliis Scordii , Cardui Benedicti , Dictami Cretici , Centaurii , Radicibus Gentianæ , Tormentillæ , Scorzonæræ , & ſimilibus , quibus addi poterunt cicoracea ad illarum calorem temperandum , quæ decoction , bis , vel ter in die per os infundi poterit ad duas , vel tres libras . Cum vero febris ad ſtatum pervenerit , decoction iſta ex prædictis plantis debet eſſe ſaturatior ad expulſionem promovendam . Camphora quoque magnum antipeſtilentiale , accenſa , & in aquam conjeſta , potionem efficiet aptam ad peſtiferum Miasma perdomandum , & Diaphoreſim promovendam . Pulveres quoque ex iſdem plantis parati , & in aqua cardiaca diſſoluti , exhiberi poterunt .

Ut autem præter univerſalia alexipharmaca , quæ pro malignæ febris curatione à ve-

getabilium classe abundè suppetunt, aliquod
 singulare proponamus, placet expendere,
 num solenne illud antipyreticum, h. e. cor-
 tex peruvianus, vulgò China Chinæ, ad ma-
 lignam hanc febrem expugnandam salutare
 remedium esse possit. Equidem hoc præsi-
 dii genus in febribus periodicis miranda
 præstat, ac præsertim in tertianis intermit-
 tentibus malignis, quæ in ipso impetu acces-
 sionis, ægros interdum necant, quarum fe-
 brium in Constitutionibus meis epidemicis
 mutinensibus mentionem habui; hoc enim
 febrifugum, fermentum illud malignum, si-
 ve penitus restinguit, siue ita enervat, ut pe-
 riculum illud tollatur, ne æger in ipso fe-
 bris accessu intereat; ast in febribus conti-
 nuis, & inflammatoriis, perrarò ex corticis
 peruviani usu, febrem solutam observavi;
 si tamen habenda fides Richardi Mortoni ra-
 tionibus, & experimentis, qui in quacun-
 que febre venenum quoddam spiritibus vita-
 libus hostile agnoscit, cur in hoc Bovini
 generis morbo experiri non licebit hujus
 febrifugi virtutem? Ist hæc enim Boum fe-
 bris continua, & acuta, à febribus conti-
 nuis ab aliqua inflammatione comitatis, quæ
 homines corripunt, nullatenus differt; licet Joseph Aromatarius ex Antiquorum
 doctrina differentiam aliquam statuatur inter

*Par. pr.
 part. II.
 de rab.
 Contag.*

febres brutorum , & febres hominum ,
 ut brutorum febris *κραινός* , hominum verò
πυρετός vocitetur . Possent itaque uncia tres pul-
 veris Chinae Chinae (quando hujus remedii lar-
 gior dosis esse coepit, quàm olim) infundi in li-
 bris decem vel duodecim aquae cardiacaë , seu
 vino non admodum generoso , quæ infusio in-
 fervire poterit pro quatuor , vel quinque dosi-
 bus, bis illam in die exhibendo, in febris tamen
 principio, & cū primū Bos ægrotare coeperit .

Sua quoque remedia suppeditabit regnum
 animale ; Cornu Cervi primas tenebit , in-
 fusio itaque ac decoctio , & quæ ex eo pa-
 rantur remedia erunt ex usu . Pulvis vipe-
 rinus , qui febrilem calorem non adeò in-
 tendet , bis in die exhiberi poterit ad drac-
 mam unam , in aqua cordiali tepida pariter
 dissolutus ; efficacior tamen esset vipera u-
 na , vel altera in aqua cordiali decocta ,
 febris enim ista intra paucos dies cursum
 suum absolvit . Quoniam autem inter cœ-
 tera symptomata , gravi anhelitu , & sterto-
 re Boves premuntur , sperma coeti tanquam
 remedium aptum ad dissolvendas sanguinis
 concretiones , & in asthmate usurpari soli-
 tum , præscribi poterit ad drachmas duas in
 vino tepido dissolutum . Mineralia quoque , ut
 quæ non tam facilè à calore nativo , & di-
 gestiva facultate alterantur , uti vegetabi-
 lia ,

lia , & animalia , sed integris viribus corpus pervadunt , symbolum suam conferent . Antimonium diaphoreticum , paratu facile , & exiguæ impensæ , quod nihil aliud est , quàm Antimonii crudi in pulverem contriti , cum æquis partibus Nitri , in crucibulo , vel mortario Æneo per carbonem ignitum , aut bacillum ferreum candentem , conflagratio , ter , vel quater repetita , addita semper novæ conflagrationi æquali portione salis nitri , erit proficuum remedium ad obtinendam illam , quæ expetitur , expulsionem diri veneni ab intimis ad extima . Quoniam verò , repertos ajunt esse lumbricos , & Ascariides in intestinis , quod perfacile est credere , cum etiam in pestilentiis hominum , observari soleat verminatio , non solum in ventriculo , & intestinis , sed etiam in aliis partibus , quod in scrutinio Pestis tradit , Pater Athanasius Chircher è S. J. & animatam putredinem appellat , ad remedia anthelmintica erit confugiendum ; Mercurii infusio , ad libram semis super cineres calidos , in aliqua ex prædictis aquis optimum erit remedium , coeteris quæ decantantur præferendum ; quando enim inter helminticos scriptores disputari solet , num acida , an dulcia ad vermes necandos sint usurpanda , Mercurium , licet insipidum , id va-

lenter præstare, & frequenti in usu esse, pro certo habemus. Idem quoque efficit Mutinensis Agri petroleum; præter enim id, quod vermes enecat, putrescentiam quoque corrigit, & diaphorescos erit stimulus. Nostrates rustici, cum vitulos habent verminantes, quod facilè deprehendunt ex odore, quem Vituli expirant, cum lacte exhibent istud petroleum, ad guttas aliquot per os infundendum.

Quoad alimentum, potiones parari poterunt, ex farina hordei, tritici, panis contriti ad instar ptisanæ. Pro potu laudatur foeni puri, odorati, mense Maii collecti, in aqua Maceratio, quod potionis genus hisce animalibus gratum esse observavi. Externorum quoque habenda est ratio. In loco calido Boves detinendi, & custodiendi stragulis cooperti, cavendo quantum licet ab Aere frigido; quotidie stabulum suffumigando ex baccis Juniperi, Galbano, & similibus.

Atque hæc quidem ad Therapœjam, modò pauca quædam documenta pro hujus meæ prælectionis Coronide, in prophylæos gratiam lubet proponere, quando longè præstantius est præservare, quàm curare, sicuti satius est tempestatem prævidere, ac illam effugere, quàm ab ipsa evadere. Cum igitur Boves ab agris post labo-

bores in stabulum ad hyemandum jam sint deducti, ut milites ad castra hyberna, magna diligentia studendum erit, ut ea loca in quibus Boves fani degere debeant munda sint, quantum fieri potest, ac sæpè suffumiganda, quæcunque animalia, ut fues, Oves etiam ab illis arcendo. Solent rustici, ut stabula hyeme sint calidiora, fimum, & excrementa Boum in iis cumulare, sed fatius si quotidie aluinas fœces aliò adsportent. Consilium salubre erit parietum crustas abradere, eo modo, quo Judæi ex legis edicto jubebantur cubiculorum, in quibus leprosus aliquis habitasset, parietes crusta denudare, & flore calcis obducere, solum autem in hoc casu muros eradere sufficiet; timere enim licet, ne recentis calcis odor hyemali tempore Bobus inibi conclusis possit officere. In id quoque erit incumbendum, ut pura, & munda sint illorum alimenta, cavendo, ne fœnum, paleæ, & alia, à pluviis, & illuvionibus fuerint inquinata; parcius quoque erunt alendi, ne plus æquo pinguescant; non enim hoc anno polyfarcia, sed sanitas procuranda. Æstate quidem, quo tempore, in frugum tritura, aratione, & plaustrorum vectura exercentur, ac multum est quod distatur, plenius sunt alendi; ast hyeme, hoc

*Lev.
cap. 14.*

hoc anno præcipuè , quo suspecta est saginatio , & macies tutior vila est , moderata diæta in iis nutriendis erit utendum .

Frictiones pluries in die adhibendæ , non solum manu , sed strigilibus quoque , multum enim conferent ad sanguinem in sua fluiditate continendum , simulque ad superfluitatem exhauriendam , si præsertim frictiones sint validæ : habet enim hoc præsidii genus varias facultates , modò implendi , modò extenuandi . Celsus ex Hippocrate scripsit ; *Frictione , si vehemens sit , durari corpus , si lenis molliri , si multa minui , si modica impleri* . Si nimis pinguescant , quandoquidem hoc anno copiosa erit bubuli generis annona , posset etiam institui phlebotomia , sed diæta si fuerit conveniens , venæ sectionis , atque etiam purgationis erit vicaria . Postremò cum ex observatione Boum , qui in hac tempestate evaserint , satis constet , naturam per crustas , & ulcera excitata in corporis ambitu , & multam saniei expurgationem , morbosum illud miasma , luem hanc expugnasse , sanum consilium foret emissarium aliquod in bobus sanis aperire , per quod si qua sint vestigia morborum feminii , illa sensim extrudantur . Aureum documentum habemus ex
Hip.

Hippocrate in 6. Epid. ad rem nostram accommodandum, hisce verbis: *Decubitus qui-
dem, in quibus facta tollit, hæc ante facta* *Seft. 3.
ex Val-
lesio.*
prohibet, Locus quidem subobscurus est, uti sunt Hippocratis Oracula, sed illum egregiè explicat Vallesius, ait enim, decubitus à natura factos, qui sunt aliorum morborum medela, eosdem morbos antevertere, & præservare, si tales decubitus arte procurentur, non simpliciter tamen, quemcumque decubitum, sed illum, qui facta tollit. Non inutile igitur foret sanis Bobus, palearia sub mento candenti ferro perforare, atque funiculo indito, apertum, illud diù fervare, ut per illud paulatim egerantur impuritates illæ, quæ hujus contagiosi fomitis sunt soboles, & in capite potissimum acervari solent.

Sed cur ingenii mei tenuitatem frustror, ac divexo, ut morbi hujus Naturam, & causas explorem, ac Medicinæ præcepta ad veterinariam traducam? Jamdudum veram, & immediatam hujus ferini morbi causam agnovit, ac patefecit Purpurati Principis, ad hujus Urbis incolumitatem coelitus demissi admiranda pietas, & sollicitudo; nullam aliam scilicet esse causam, quàm Deum justissimum criminum vindicem, nobis iratum; sicuti etiam idem ipse unicum

cum & verum aperuit antidotum , decretis ad plures dies supplicationibus ad coelestem iram placandam . Magna sanè frequentia clausis ubique Officinis , ad excelsam hujus Urbis Basilicam concursum est , ut nunquam aliàs tantus in unum populi conventus fuerit observatus , nec tanta erga Superos reverentia , ac pietas . Neque verò fervor hujusmodi postea refrixit , uti aliquando fieri consuevit , sed perstitit , magno ad alia celebriora Urbis Tempia Populi confluxu , quin cœteris Civitatibus , quæ eodem malo premuntur , exemplo fuit , ut ad divinam opem implorandam publicis precibus confugerent . Hæc tam subito mutata rerum facies & recens nata hic , & alibi pietas , quam graviorum malorum metus expressit , in mentem revocant magnam illam Romanæ Urbis consternationem , quam Livius hujus Civitatis immortale Decus , tam egregiè descripsit , quando nimirum Annibal , fufis , ac deletis Romanis exercitibus , ex improvise Romam petiit , ac illam tam arcta obsidione pressit , ut trepidantis Civitatis clamores audiret ; subito enim terrore perculsus Romanus Populus , ad Tempia , & Aras Deorum turmatim concurrebat , ut victimas mactaret , & pro publica salute vota conciperet ; visebantur

Decad.
3. Lib. 6.
cap. 6.

mu-

mulieres passis crinibus, effusæ in lacrymas,
 cum parvis liberis ad Tempia convolantes,
 ac ibi ad Simulacra Deorum armillas, anu-
 los, aurea monilia appendere, ferreas sci-
 licet Pœnorum catenas, & asperrima vincu-
 la metuentes. Hanc eandem consternatio-
 nem eleganti carmine descripsit Silius Itali-
 cus. Labet hic Carmina hujus Poetæ verè *Lib. 7.*
 aurea ad rem nostram apponere.

*Tanta adeò, cum res Trepidæ, reveren-
 tia Divum*

Nascitur, & rara fumant felicibus aræ.

Num hisce temporibus congruant hi duo
 versus, Vobis A. O. Judicandum relinquam.

43
 mulieres passis crinibus, effusa in lacrymas,
 cum parvis liberis ad Tempia convolantes,
 ac ibi ad simulacra Deorum armillas, annu-
 los, aureas monilia appendere, terras scilicet
 licet Pœnorum cœnas, & asperius vinu-
 la, mercentes. Hanc eandem consuetudo-
 nem eleganti carmine descripsit Silius Itali-
 cus. Suber hic Carminis huius Poeta versu
 ante ad rem nostram apponere.
 Tunc, cum res Trépide, reversa-
 tur, hinc Divum
 Nescit, & rare fumant felices arc.
 Num hinc temporibus congruant hi duo
 Versus, Vobis A. O. Judicandum relinquam.

